

MICHAEL GRUENBAUM
και Todd Hasak-Lowy

Κάπου λάμπει ακόμα ο ήλιος

Μετάφραση
Μαρίζα Ντεκάστρο

Ένα παιδί που επέζησε
αφηγείται

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

«Καθηλωτικό!» – *Publishers Weekly*

«Η αφήγηση του νεαρού Μάικλ κατέχει ξεχωριστή θέση ανάμεσα στα άλλα ντοκουμέντα για το Ολοκαύτωμα».

School Library Journal

«Η Κίτι κι εγώ έχουμε διαβάσει πολλές ιστορίες με τις εμπειρίες όσων επέζησαν, όμως αυτή μας συγκλόνισε. Είναι μια θαυμάσια ιστορία που μας θυμίζει ότι η ανθρωπιά μπορεί να νικήσει τη βαρβαρότητα, και καλεί την παγκόσμια κοινότητα να το πράξει».

Μάικλ Δουκάκης, πρώην κυβερνήτης της Μασαχουσέτης

«Το *Κάπου λάμπει ακόμα ο ήλιος* διαβάζεται σαν να ήταν το ημερολόγιο ενός μικρού Τσέχου και αργότερα έφηβου, στο οποίο καταγράφονται με απόλυτη ειλικρίνεια οι πιο ενδόμυχες σκέψεις και τα συναισθήματα που βίωνε καθημερινά από το 1939 μέχρι το 1945. Ο Μάικλ Γκρούενμπαουμ προσφέρει στη σημερινή γενιά των νεαρών αναγνωστών ένα πολύ ιδιαίτερο βιβλίο που πυροδοτεί συναισθήματα και συλλογισμούς και είναι εξαιρετικά πολύτιμο για όλους εμάς που προσπαθούμε να διδάξουμε τους νέους για το Ολοκαύτωμα».

Μάργκοτ Στερν Στρομ, συγγραφέας του *Facing History and Ourselves*

«Αυτή η αφήγηση θα βοηθήσει τους νεαρούς αναγνώστες να φανταστούν τον εαυτό τους σ' εκείνη την αδιανόητη κατάσταση και θα τους δείξει πώς παιδιά σαν και τα ίδια κατάφεραν να επιβιώσουν».

Μ.Τ. Άντερσον, *New York Times Book Review*

- NATIONAL JEWISH BOOK AWARD, ΒΡΑΧΕΙΑ ΛΙΣΤΑ
- PARENT'S CHOICE GOLD MEDAL AWARD
- EURIKA NONFICTION CHILDREN'S BOOK SILVER AWARD

Κάπου λάμπει ακόμα ο ήλιος

Ένα παιδί που επέζησε αφηγείται

ΚΑΠΟΥ ΛΑΜΠΕΙ ΑΚΟΜΑ Ο ΗΛΙΟΣ

Τίτλος πρωτοτύπου: *Somewhere There Is Still a Sun*

Συγγραφέας: Michael Gruenbaum

Μετάφραση: Μαρίζα Ντεκάστρο

Επιμέλεια-Διόρθωση: Μάνος Μπονάνος

Text copyright © 2015 by Michael Gruenbaum

Background texture by David Schrader/Thinkstock

Front cover and spine photograph of Terezin copyright © 2017

by Godot13/Wikipedia Commons

Back cover photograph copyright © by Jarin13/Thinkstock

Images on pages 93, 207, 208, 209, 213, 219 and 257 are courtesy of
the United States Holocaust Memorial Museum

Published by arrangement with Aladdin,

An imprint of Simon & Schuster Children's Publishing Division

All rights reserved

© 2020 Εκδόσεις Κυριακός Παπαδόπουλος Α.Ε., για την ελληνική γλώσσα

Η πνευματική ιδιοκτησία αποκτάται χωρίς καμιά διατύπωση και χωρίς την ανάγκη ρήτρας απαγορευτικής των προσβολών της. Κατά το Ν. 2387/20 (όπως έχει τροποποιηθεί με το Ν. 2121/93 και ισχύει σήμερα) και κατά τη Διεθνή Σύμβαση της Βέρνης (που έχει κυρωθεί με το Ν. 100/1975), απαγορεύεται η αναδημοσίευση, η αποθήκευση σε κάποιο σύστημα διάσωσης και γενικά η αναπαραγωγή του παρόντος έργου με οποιονδήποτε τρόπο ή μορφή, τμηματικά ή περιληπτικά, στο πρωτότυπο ή σε μετάφραση ή άλλη διασκευή, χωρίς γραπτή άδεια του εκδότη.

Πρώτη έκδοση: Ιανουάριος 2020

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

www.epbooks.gr

Καποδιστρίου 9, 144 52 Μεταμόρφωση Αττικής

τηλ.: 210 2816134, e-mail: info@epbooks.gr

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ

Μασσαλίας 14, 106 80 Αθήνα, τηλ.: 210 3615334

ISBN 978-960-484-530-9

MICHAEL GRUENBAUM
και TODD HASAK-LOWY

Κάπου λάμπει ακόμα ο ήλιος

Ένα παιδί που επέζησε αφηγείται

Μετάφραση: Μαρίζα Ντεκάστρο

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

Αφιερώνεται στο ενάμισι εκατομμύριο εβραιόπουλα που δολοφονήθηκαν στο Ολοκαύτωμα και ειδικά στους Νεσαρίμ, σ' εκείνους που χάθηκαν και στους λίγους που επέζησαν, αλλά και σε όλα τα αγόρια που ζήσαμε μαζί στον Θάλαμο 7 του σχολικού κτιρίου L417 κατά τη διάρκεια των δύομισι χρόνων του εγκλεισμού μου στο στρατόπεδο συγκέντρωσης Τερεζίν της Τσεχοσλοβακίας. Πολλά από αυτά τα αγόρια ήταν εξαιρετικά πιο ταλαντούχα από μένα, δυστυχώς όμως η ζωή και η συνεισφορά τους στην κοινωνία κόπηκαν απότομα, αφού δολοφονήθηκαν στους θαλάμους αερίων με το που έφτασαν στο Άουσβιτς. Αφιερώνεται στον αρχηγό μας Φράνσις Μάιερ (ψευδώνυμο Φράντα), που στα είκοσί του χρόνια ξεπέρασε τις πιο απίστευτες δυσκολίες, έγινε ο πατέρας περίπου ογδόντα αντίθασων αγοριών, διδάσκοντάς τους πώς να επιβιώσουν χάρη στο ομαδικό πνεύμα που τους ενστάλαξε, το οποίο διατηρείται ακόμα μέχρι σήμερα.

Μάικλ Γκρούενπαουμ

Στην οικογένεια Γκρούενπαουμ, σε όσους έφυγαν, σε όσους ζουν, και σε όσους θα γεννηθούν στο μέλλον.

Τοντ Χάζακ-Λόουι

* Η μεταφράστρια ευχαριστεί την Eva Wohlmuthova για την απόδοση των τσεχικών ονομάτων στα ελληνικά.

Εισαγωγή

Τον Μάιο του 1945, λίγες μέρες μετά την απελευθέρωσή μας από το στρατόπεδο συγκέντρωσης Τερεζίν, η μητέρα μου έγραψε το ακόλουθο γράμμα σε κάποιους συγγενείς που ζούσαν στο εξωτερικό:

Αυτό είναι το πρώτο γράμμα μου που τα απειλητικά και αδιάκριτα μάτια των λογοκριτών δεν γνωρίζουν τις σκέψεις μου. Δεν ξέρω από πού να αρχίσω για να σας περιγράψω (χωρίς να αφήσω τίποτα απέξω) αυτά που περάσαμε τα χρόνια που μεσολάβησαν από την τελευταία φορά που ειδωθήκαμε. Κάθε κάρτα, κάθε δέμα που λαμβάναμε από όλους εσάς μας έφερνε λίγη ζεστασιά, λίγη από την ευτυχία που είχαμε χάσει. Σας γράφω όπως σας θυμάμαι πριν χωρίσουμε, ωστόσο εμείς έχουμε την αίσθηση ότι ποτέ δεν θα μπορέσουμε να γεφυρώσουμε το χάσμα με εκείνους που έζησαν έξω και οι οποίοι –για καλή τους τύχη– είναι αδύνατο να καταλάβουν τη φρίκη, τον φόβο και τη βαθιά θλίψη που ζήσαμε τα χρόνια που πέρασαν.

Δεν έχουμε πολλές ελπίδες να βρούμε κανέναν ζωντανό (από τους συγγενείς μας). Εμείς σωθήκαμε από θαύμα. Μας κάλεσαν τρεις φορές σε τρανσπόρτο, τον Μίσα μάλιστα τέσσερις! Δεν μπορείτε να φανταστείτε τις αντιθέσεις μεταξύ ζωής και θανάτου. Παρόλο που η διατροφή μας ήταν ανε-

παρκής, φαινόμαστε καλά. Για να σας δώσω να καταλάβετε, σας λέω ότι εμείς –οι τρεις μας– φάγαμε τρία αυγά μέσα σε δυο χρόνια. Τα οποία τα προμηθευθήκαμε κρυφά και κόστιζαν 170 κορόνες το καθένα. Η αδελφή του Μίσα εργαζόταν στο πλυντήριο και ο Μίσα ήταν μεταφορέας – αντί για υποζύγιο. Καμιά φορά, πήγαινε σ' έναν φίλο μ' ένα σημειωματάριο κρυμμένο στο σακάκι του για να κάνει μάθημα, αλλά χωρίς μεγάλη επιτυχία, γιατί υπήρχαν πολλά εμπόδια και καθόλου χρόνος. Έπρεπε να δουλεύουμε δέκα ώρες την ημέρα.

Δεν γνωρίζουμε πώς θα είναι το μέλλον μας. Κανένας από τους παλιούς μας φίλους δεν είναι πλέον ζωντανός. Δεν ξέρουμε πού θα ζήσουμε. Τίποτα! Κάπου όμως στον κόσμο λάμπει ακόμα ο ήλιος, υπάρχουν βουνά, ο ωκεανός, βιβλία, μικρά καθαρά σπίτια και ίσως το ξεκίνημα μιας νέας ζωής.

Τι είδους μέρος ήταν αυτό που περιγράφει η μητέρα μου; Σε τι είδους μέρος υποχρεώνεται ένα αγόρι να δουλεύει δέκα ώρες τη μέρα αντί να πηγαίνει σχολείο; Τι ήταν τα «τρανσπόρτα» και γιατί χρειαζόταν ένα θαύμα για να μείνουμε απέξω; Και ποιο ήταν αυτό το θαύμα;

Το βιβλίο που διαβάζεις απαντά σε τούτα τα ερωτήματα και σε πολλά ακόμα. Είναι ένα βιβλίο για όσα έζησα από τα εννιά μέχρι τα δεκαπέντε μου, όταν ο στρατός των Γερμανών Ναζι κατέλαβε την Πράγα, την πόλη μου, και έκανε ό,τι ήταν δυνατό για να εξαφανίσει την εβραϊκή κοινότητα από προσώπου γης. Είναι μια ιστορία που σκέφτηκα να την πω στον κόσμο τώρα που γέρασα. Γιατί περίμενα εβδομήντα χρόνια για να την πω; Ε, όλα όσα αφηγούμαι είναι μια ιστορία από μόνη τους.

Όταν το 1974 η μητέρα μου μας άφησε, κληρονόμησα ένα άλ-

μπουμ στο οποίο είχε συγκεντρώσει αναμνηστικά που είχε διασώσει από το Τερεζίν. Το Τερεζίν ήταν ένα προσωρινό στρατόπεδο διέλευσης στη βόρεια Τσεχοσλοβακία όπου οι περισσότεροι Εβραίοι της χώρας (και μερικοί από άλλες περιοχές της Ευρώπης) συγκεντρώνονταν προτού σταλούν αργότερα στο Άουσβιτς για εξόντωση.

Φύλαξα το άλμπουμ όλα αυτά τα χρόνια για συναισθηματικούς λόγους. Και όταν πια έφτασα κι εγώ σε «προχωρημένη» ηλικία, αποφάσισα να βρω ένα μέρος όπου θα ήταν σωστά προστατευμένο. Και αυτό ακριβώς έκανα. Αμφιταλαντευόμουν ανάμεσα στο Μουσείο του Ολοκαυτώματος των ΗΠΑ, στην Ουάσινγκτον, το Μουσείο του Γκέτο στο Τερεζίν της Τσεχικής Δημοκρατίας, το Εβραϊκό Μουσείο της Πράγας και το Μπέιτ Τερέζινεσταντ, το κιμπούτς* στο Ισραήλ που συγκεντρώνει και εκθέτει αναμνηστικά από το Τερεζίν. Αποφάσισα να δωρίσω το άλμπουμ και το λεύκωμά μου στο Μουσείο του Ολοκαυτώματος των ΗΠΑ, γιατί θεώρησα ότι ήταν ένα ασφαλές μέρος και πως εκεί διέθεταν τους οικονομικούς πόρους ώστε να διαφυλάξουν σε καλή κατάσταση αυτά τα δύο πολύτιμα αντικείμενα για τις μελλοντικές γενιές.

Η κυρία Τζούντιθ Κόεν, μία από τις αρχιονόμους του μουσείου, ήρθε στο σπίτι μου και δεν πίστευε στην καλή της τύχη, αφού στις μέρες μας το μουσείο δέχεται ελάχιστες τέτοιες δωρεές. Κι εγώ δεν της έδινα μόνο ένα δυο ντοκουμέντα, αλλά μια ολόκληρη συλλογή, ταξινομημένη και καλοδιατηρημένη. Το μουσείο ενθουσιάστηκε τόσο με τη δωρεά μου, που αποφάσισε να αφιερώσει στη μητέρα μου και την οικογένειά μας μια σελίδα στο Ημερολόγιο του μουσείου για το έτος 2010. Ακόμα, η κυρία Κόεν πήρε μερικές σελίδες από το άλμπουμ της μητέρας μου και κανόνισε να συμπεριληφθούν στη μόνιμη συλλογή του

* Κοινότητες στο Ισραήλ οργανωμένες σε σοσιαλιστικά πρότυπα. (Σ.τ.Μ.)

μουσείου. Τέλος, γύρισε μια σύντομη ταινία για τη Συλλογή των Επιμελητών του μουσείου, η οποία αναφερόταν εν συντομία στις εμπειρίες μας κατά τη διάρκεια της ναζιστικής κατοχής. Παρεμπιπτόντως, πολλά από αυτά τα ντοκουμέντα θα τα βρεις στο βιβλίο που κρατάς.

Ως αποτέλεσμα του ενθουσιασμού που με διακατείχε μου γεννήθηκε η ιδέα να γράψω ένα εικονογραφημένο βιβλίο για παιδιά. Σ' εκείνη την πρώτη εκδοχή της ιστορίας, επέλεξα ως αφηγητή ένα αρκουδάκι για να διηγηθεί πώς η οικογένειά μας απέφυγε τη μεταφορά από το Τερεζίν στο Άουσβιτς και κατ' επέκταση τον θάνατο στους θαλάμους αερίων που μας περίμεναν εκεί. Αν θέλεις να μάθεις γιατί διάλεξα ένα αρκουδάκι γι' αυτή την ιστορία, θα πρέπει να διαβάσεις το βιβλίο. Σου υπόσχομαι ότι εκεί θα βρεις την απάντηση. Έγραψα για παιδιά γιατί, όπως έμαθα, υπήρχε μεγάλη ζήτηση για ιστορίες που απευθύνονται σε μικρές ηλικίες. Άλλωστε, είχα ήδη γράψει στο παρελθόν αρκετές με ήρωες διάφορα ζώα.

Αφού την έγραψα, ξεκίνησε η κοπιαστική διαδικασία να βρω εκδότη, μια διαδικασία που περιλάμβανε αναρίθμητες επιστολές σε πολλούς λογοτεχνικούς πράκτορες και εκδότες. Τελικά, κανένας δεν ήθελε να εκδώσει αυτό που έγραψα. Ένας από τους ποικίλους λόγους που μου ανέφεραν ήταν ότι τα παιδιά που παίζουν με αρκουδάκια δεν είναι έτοιμα να μάθουν για το Ολοκαύτωμα, ή ότι τα παιδιά που είναι σε ηλικία να μάθουν για το Ολοκαύτωμα δεν παίζουν πια με τέτοια παιχνίδια. Είχα λοιπόν την αίσθηση ότι οι πιθανοί αναγνώστες ενός τέτοιου βιβλίου ήταν εξαιρετικά λίγοι.

Όμως, για καλή μου τύχη, βρέθηκε ένας εκδότης που ενδιαφέρθηκε να μάθει αν ήμουν πρόθυμος να συνεργαστώ μ' έναν άλλον συγγραφέα, έναν επαγγελματία, που θα με βοηθούσε να αφηγηθώ την ιστορία μου σε μεγαλύτερα παιδιά, πρόταση που

δέχτηκα αμέσως. Ακολούθησαν δυο χρόνια δουλειάς με τον συγγραφέα και μετά ακόμα ένας χρόνος μέχρι να εκδοθεί το βιβλίο. Πρέπει να πω ότι είμαι πολύ ικανοποιημένος από το αποτέλεσμα.

Το βιβλίο είναι ένα εκπληκτικό παράδειγμα για το πώς ένας άνθρωπος (η μητέρα μου) είχε το κουράγιο, την αποφασιστικότητα, την εξυπνάδα και μια αφάνταστη επιθυμία να παραμείνει ζωντανή, και την ελπίδα ότι τελικά θα έρχονταν καλύτερες μέρες. Πέρασε καιρός, κι όμως οι καλύτερες μέρες ήρθαν, αν και σε άλλη ήπειρο. Το 1945, μετά την απελευθέρωση, επιστρέψαμε στην Πράγα και προσπαθήσαμε σκληρά να επανέλθουμε στην κανονικότητα. Σύντομα όμως έγινε φανερό ότι οι κομμουνιστές θα έπαιρναν την εξουσία. Η μητέρα μου είδε μια ανακοίνωση κολλημένη σε κάποιον τοίχο, και έγραψε σε φίλους στις ΗΠΑ ζητώντας τους να κάνουν εκ μέρους μας αίτηση για να πάρουμε βίζα. Έξι βδομάδες μετά την ανάληψη της εξουσίας από τους κομμουνιστές, εγκαταλείψαμε την Τσεχοσλοβακία, αλλά χρειάστηκε να περιμένουμε δύο χρόνια στην Κούβα μέχρι να έρθει η σειρά μας για να μπούμε στις ΗΠΑ.

Ήμασταν πλέον έτοιμοι να ξαναχτίσουμε τη ζωή μας εκεί, όπως ακριβώς ονειρεύτηκε η μητέρα μου. Και την ξαναχτίσαμε σχεδόν από το μηδέν. Σε τέσσερις ξεχωριστές περιστάσεις χάσαμε ολόκληρη την περιουσία μας. Πρώτα, ήταν οι Ναζί που κατάσχεσαν ό,τι μπορούσαν. Έπειτα, χάσαμε όσα προσπαθήσαμε να σώσουμε στέλνοντάς τα σε μια αποθήκη στο Λονδίνο που αργότερα βομβαρδίστηκε από τους Γερμανούς. Μπορούσαμε να πάρουμε μόνο εκατό λίρες ανά άτομο στο Τερεζίν. Πήραμε πίσω ελάχιστα από τα πράγματά μας που είχαν κρατήσει φίλοι και γείτονες όταν επιστρέψαμε από το Τερεζίν. Και ό,τι στείλαμε με το καράβι στη Νέα Υόρκη, πριν από την αναχώρησή μας από την Τσεχοσλοβακία, βγήκε στο σφυρί γιατί κάποιος είχε ξεχάσει να πληρώσει το μηνιαίο μίσθωμα. Έτσι, κάθε φορά, αρχίζαμε

πάλι από την αρχή. Μάθαμε όμως ότι τα υλικά αγαθά μπορούν να αντικατασταθούν, και ότι σε τελική ανάλυση είναι ασήμαντα. Και οι δυο μας, η αδελφή μου κι εγώ, αποκτήσαμε υπέροχους συντρόφους, κάναμε καινούργιες οικογένειες και δώσαμε στη μητέρα μας τη χαρά που της άξιζε.

Ωστόσο, δεν θα βρεις πολλή απ' αυτή τη χαρά στην ιστορία που κρατάς στα χέρια σου. Αυτό το βιβλίο μιλάει για τα σκληρότερα χρόνια της ζωής μου, χρόνια τόσο άγρια που παραλίγο να βάλουν τέλος στη ζωή μου προτού ακόμα γίνω δεκαπέντε ετών. Κάποια περιστατικά είναι γραμμένα στο βιβλίο της γυναίκας μου, της Θέλμα Γκρούενμπαουμ, με τίτλο *Νεσαρίμ: Παιδιά επιζώντες του Τερεζίν* (Nešarim: Child Survivors of Terezín), όμως αυτή είναι η πρώτη φορά που η ιστορία γράφεται για αναγνώστες στην ηλικία που είχα εγώ εκείνη την εποχή.

Σήμερα, όταν οι άνθρωποι μιλούν για το Ολοκαύτωμα, συχνά λένε «Να μην ξεχάσουμε». Φυσικά, συμφωνώ μαζί τους, όμως προτού ισχυριστούμε ότι δεν θα ξεχάσουμε κάτι, πρέπει πρώτα απ' όλα να το γνωρίζουμε. Έχω την ελπίδα ότι αυτό το βιβλίο θα γίνει σαν τη «γέφυρα» που ανέφερε η μητέρα μου σ' εκείνο το γράμμα της του 1945. Πιστεύω ότι, διαβάζοντάς το, θα μπορέσεις να καταλάβεις τον κόσμο μέσα στον οποίο ζήσαμε από το 1939 μέχρι το 1945 – και που έχει σχεδόν πεθάνει πλέον. Και, αν μπορούσα να μαντέψω, από τη στιγμή που θα καταλάβεις αληθινά εκείνο τον κόσμο, δεν θα τον ξεχάσεις ποτέ πια.

Μάικλ Γκρούενμπαουμ

Μέρος 1ο
Πράγα, Τσεχοσλοβακία

11 Μαρτίου 1939

Το ρεκόρ μου είναι δεκαπέντε.

«Γιατί βιάζεσαι, Μίσα;» με ρωτάει ο πατέρας από τη στιγμή που βγήκαμε από το διαμέρισμά μας. «Πιο αργά» μου 'λεγε και μου ξανάλεγε καθώς περπατούσαμε κατά μήκος του ποταμού. Του Μολδάβα. Του καλύτερου ποταμού του κόσμου.

Δεν ξέρει ότι κάνω προθέρμανση για να είμαι έτοιμος. Γιατί σήμερα είναι η μέρα. Το νιώθω.

Του πατέρα τού αρέσει να παίρνει τον χρόνο του. «Κανένας δεν πρέπει να βιάζεται το Σάββατο*» μου έχει υπενθυμίσει τουλάχιστον πέντε φορές μέχρι τώρα. Αλλά δεν τον κακίζω. Δουλεύει τόσο σκληρά όλη την εβδομάδα. Εννοώ, τον περισσότερο καιρό δεν τον πολυβλέπουμε. Μερικά βράδια δεν έρχεται καθόλου στο σπίτι. Και αύριο θα πάει στο Λονδίνο, για τη δουλειά του. Δεν μ' αρέσει καθόλου όταν φεύγει, αλλά υποθέτω πως όταν είσαι δικηγόρος της πλουσιότερης οικογένειας της Πράγας, κάνεις ό,τι σου λένε.

Όμως κι εγώ έχω μια δουλειά. Να σπάσω το ρεκόρ μου. Σήμερα.

Φτάσαμε σχεδόν στη γέφυρα του Καρόλου. Οι γλάροι κυνηγούνται στο ποτάμι, παίζοντας τα μυστικά παιχνίδια τους. Το κάστρο διαγράφεται όπως συνήθως στον ουρανό, ψηλά πάνω από

* Στον ιουδαϊσμό το Σάββατο είναι μέρα προσευχής. (Σ.τ.Μ.)

τα κτίρια. Ίσως μπορέσουμε να ανεβούμε όταν επιστρέψει από το ταξίδι του. Να δούμε την αλλαγή της φρουράς και την πόλη στα πόδια του. Θα ρωτήσω τον πατέρα όταν θα είναι λιγότερο εκνευρισμένος με μένα.

Στρίψαμε από την προκουαία και μπήκαμε στη γέφυρα, που είναι γεμάτη από κόσμο και αυτοκίνητα. Υπέροχα. Νά ο Πάβελ Γκόραν, ο γιατρός μας. Ο οποίος τυχαίνει να έχει τη μεγαλύτερη κοιλιά από οποιονδήποτε άλλο γιατρό οπουδήποτε αλλού στον κόσμο. Αλλά γιατί απομακρύνεται από την Παλαιά-Νέα Συναγωγή; Δεν βαριέσαι, τόσο το καλύτερο. Θα τραβήξει την προσοχή του πατέρα.

«Σαμπάτ Σαλόμ,* Πάβελ» λέει ο πατέρας μου.

«Γεια σου, Καρλ» λέει ο Πάβελ και ανακατεύει τα μαλλιά μου με το στομάχι του να τρίβεται στο αυτί μου. «Για πες μου, Μίσα, μεγάλωσες κι άλλο;»

Όμως δεν του απαντάω. Τώρα η γέφυρα είναι τέλεια. Γεροντάκια με τα μπαστούνια τους, κοπέλες που κουβεντιάζουν με τους φίλους τους, ένα ζευγάρι με τον σκύλο του να τους τραβολογεί.

«Η Μάγδα. Είναι άρρωστη» λέει ο Πάβελ στον πατέρα μου. «Τα ίδια κάθε χρόνο τον Μάρτιο».

Υποθέτω ότι θα έπρεπε να με ενδιαφέρει, όμως με απασχολούν πιο σημαντικά πράγματα. Άσε που είμαι σίγουρος ότι σε δυο λεπτά θα αρχίσουν να μιλάνε για τη Γερμανία, τον Χίτλερ και τους Ναζί, τα μόνιμα θέματα συζήτησης των μεγάλων αυτές τις μέρες. Τόσο βαρετό...

Μας προσπερνούν τρία αγόρια. Μεγαλύτερά μου, και λοιπόν; Σκασίλα μου.

Ένα από τ' αγόρια λέει «Το επόμενο Παγκόσμιο Κύπελλο είναι δικό μας. Θα το δεις».

* «Σάββατο εν ειρήνη», ευχή για την ημέρα του Σαββάτου. (Σ.τ.Μ.)

«Αποκλείεται» λέει το ψηλότερο αγόρι. «Η Βραζιλία θα μας νικήσει. Πάλι».

«Τρελάθηκες;» λέει το τρίτο αγόρι. «Ο Όλντριτς είναι πάλι σε φόρμα».

«Είστε κι οι δυο βλάκες» λέει ο ψηλότερος. Στάθηκαν για να συνεχίσουν τον καβγά κουνώντας ο ένας το δάχτυλο στον άλλο.

Όλα καλά για μένα. Τους πέρασα.

Ένας. Δύο. Τρεις.

Μετά είναι ένας γέρος που σέρνει αργά τα πόδια του. Κανένα πρόβλημα.

Τέσσερις.

Και δύο γυναίκες. Η μια σπρώχνει ένα καρτσάκι. Δυστυχώς τα μωρά δεν μετράνε, αλλά και πάλι.

Πέντε, έξι.

Κάποια μέρα αυτό θα γίνει ολυμπιακό άθλημα. Έτσι πρέπει τουλάχιστον. Η Πράγα θα φιλοξενήσει τους Ολυμπιακούς Αγώνες κι εγώ θα γίνω εθνικός ήρωας. *Ο Γκρούνεμπαουμ σημειώνει ακόμα έναν πόντο! Περνάει τον Γερμανό! Τριανταεφτά! Πέρασε τριανταεφτά άτομα σε μία μόνο γέφυρα! Νέο ολυμπιακό ρεκόρ!*

Αλλά εντάξει, πρέπει να συγκεντρωθώ. Και όχι τρέξιμο. Αν τρέξεις και σε τσακώσουν, αποκλείεται.

Νά μια οικογένεια. Σαν τη δική μας. Ένα αγόρι και η αδελφή του. Φαίνεται τέσσερα χρόνια μεγαλύτερή του, όπως συμβαίνει και με μας. Αναρωτιέμαι αν του λέει κι εκείνου συνεχώς να σταματήσει να φέρεται σαν μωρό. Δεν έχει σημασία, ρίχνουν ψωμί στο νερό και ταΐζουν τους γλάρους.

Εφτά, οχτώ, εννέα, δέκα.

Δεν πρέπει να χάσω τον στόχο μου τώρα που είμαι στη μέση του αγώνα. Όχι από το караβάκι που περνάει από κάτω. Και ούτε να γυρίσω και να ρίξω μια βιαστική ματιά στο κάστρο, παρόλο

που φαίνεται μια χαρά απ' αυτό το σημείο. Γιατί είναι μάλλον το μεγαλύτερο κάστρο του κόσμου. Σας διαβεβαιώ ότι καμιά φορά οι τέσσερις πύργοι του –ειδικά ο ψηλότερος, εκείνος του καθεδρικού ναού– χάνονται στα σύννεφα.

«Μίχαελ Γκρουενμπαουμ!» μου φωνάζει ο πατέρας μου. «Τι κάνεις;» Κάνω πως δεν τον ακούω. Φαντάζομαι ότι δεν θα θυμώσει πολύ. Ο πατέρας μου δεν θυμώνει ποτέ πολύ. Άλλος ένας λόγος που είναι ο καλύτερος μπαμπάς στον κόσμο.

Βλέπω ένα ζευγάρι, πιασμένο χέρι χέρι. Παιχνιδάκι.

Έντεκα, δώδεκα.

Τέσσερις ακόμα και ρεκόρ.

Μια γυναίκα με τον σκύλο της.

Δεκατρείς.

Δύο άντρες τσακώνονται στα γερμανικά. Βαδίζουν γρήγορα, σαν να ήξεραν, σαν να τους έστειλαν εδώ για να αποθαρρύνουν το φαβορί του λαού μας. Δεν είναι τόσο εύκολο, κύριοι. Μπορεί τα πόδια μου να είναι κοντά, είμαι όμως γρήγορος.

Δεκατέσσερις, δεκαπέντε!

Ισοφαρίζω το ρεκόρ μου.

Υπάρχει μόνο ένα πρόβλημα. Αχ, όχι. Δεν υπάρχει πια κανένας πεζός. Και βλέπω να φτάνει γρήγορα το τέλος της γέφυρας, μόλις πενήντα μέτρα μακριά.

Τέλος πάντων, η ισοπαλία είναι έτσι κι αλλιώς εντυπωσιακή.

Ωχ, τι συμβαίνει; Κάποιος με προσπερνάει!

Ένας ψηλός άντρας με σορτς. Η μαμά θα έλεγε ότι δεν είναι ακόμα εποχή για σορτς. Και συμφωνώ, αν και δεν θα το 'λεγα. Αθλητικά παπούτσια στα πόδια. Ταχύτητα και προσπέρασμα. Μια μπάλα ποδοσφαίρου φουσκώνει στο σακίδιο στην πλάτη του. Τον ακούω να ξεφυσάει και βλέπω τον ιδρώτα στον λαιμό του να γυαλίζει στον ήλιο.

Πρέπει να είναι επαγγελματίας, ή θα γίνει κάποια μέρα. Πιθα-

νόν να γνωρίζει τον Αντόνιν Πουκ προσωπικά. Αν με ρωτούσαν, θα έλεγα ότι παίζει επιθετικός.

Και λοιπόν, τι; Διότι εγώ, ο Μίσα Γκρούενμπαουμ (οι γονείς μου με φωνάζουν Μίχαελ μόνο όταν μ' έχουν στην μπούκα), μια μέρα θα εκπροσωπήσω την Τσεχοσλοβακία στους Ολυμπιακούς στο άθλημα «Προσπεράσματα πάνω σε Γέφυρα». Θα έχει μπει στο πρόγραμμα των αγώνων έως το 1948 ή το 1952, και μέχρι τότε θα είμαι στην ακμή της ηλικίας μου.

Έτσι λοιπόν αρχίζω να αναπτύσσω ταχύτητα, και πρέπει να πω ότι υπάρχει ένα μικρό μυστικό που γνωρίζουν μόνο οι αντίπαλοι που ξέρουν τα κόλπα: αν κάποιοι τρέχουν μπορείς να τρέξεις κι εσύ και να τους περάσεις. Επιτρέπεται. Ο πατέρας δεν θα είναι και πολύ χαρούμενος να με βλέπει να τρέχω με τα ρούχα της συναγωγής. Και λοιπόν; Κάποια μέρα, όταν το μετάλλιο θα κρέμεται στο σαλόνι μας, όταν θα είμαι εθνικός ήρωας, θα καταλάβει ότι άξιζε τον κόπο.

Πέντε μέτρα ακόμα. Ο άντρας με το σορτς γυρνάει σαστισμένος το κεφάλι του. Κάνει μια γκριμάτσα. Ανοίγει το βήμα του. Αλλά δεν φτάνει τον Γκρούενμπαουμ στο σπριντ.

Κόβω το νήμα ελάχιστα πριν απ' αυτόν!

Το πλήθος παραληρεί!

Ακούγεται ο εθνικός ύμνος!

Δεκάξι!

Νέο ρεκόρ! Τα κατάφερα! Δεκάξι!!!

«Μίσα! Μίσα!»

Γυρνάω και τρέχω προς τον πατέρα. Σκουπίζω τον ιδρώτα με το μανίκι μου για να μην τον δει. Προσπαθώ να ξελαχανιάσω.

«Κοίτα το κάστρο» του λέω. Ίσως αυτό του αποσπάσει την προσοχή.

«Μίσα» λέει συνοφρυωμένος. «Είσαι μόνο οχτώ χρονών. Δεν μπορείς να τρέχεις σαν τρελός. Δεν θα μπορούσα ούτε...»

«Θα πάμε;» τον ρωτάω, δείχνοντας πίσω απ' την πλάτη του.

«Πού να πάμε; Τι εννο...»

«Στο κάστρο». Ο πατέρας ανοίγει το στόμα του σαν να πρόκειται να πει κάτι. «Την πρώτη Κυριακή αφού θα επιστρέψεις απ' το Λονδίνο. Σε παρακαλώ».

Βάζει την τσάντα με το ταλίτ* κάτω από το αριστερό του μπράτσο και στρέφει το βλέμμα προς το κάστρο. Έπιασε. Το βλέπω στα μάτια του. Τα ξεχνάει όλα. Ακόμα και τους ηλίθιους Ναζί και τα άλλα για τα οποία δεν σταματούν να μιλούν οι μεγάλοι.

«Σύμφωνοι» είπε ήσυχχα κοιτάζοντας σκεπτικός το ποτάμι. «Δεν βλέπω γιατί να μην πάμε». Βάζει το χέρι του γύρω από τους ώμους μου και συνεχίζουμε προς τη συναγωγή. «Αρκεί να μη βρέχει».

Έτσι είναι ο μπαμπάς μου. Πάντοτε ανησυχεί λιγάκι. Σαν να πρόκειται πάντα να πάει κάτι στραβά. Αν όμως γνώριζε για το καινούργιο μου ρεκόρ, θα αντιλαμβανόταν ότι τα πράγματα μόνο καλύτερα θα γίνουν. Δεν ξέρω γιατί, αλλά είμαι σίγουρος.

* Σάλι προσευχής. (Σ.τ.Μ.)

MICHAEL GRUENBAUM

ΚΑΠΟΥ ΛΑΜΠΕΙ ΑΚΟΜΑ Ο ΗΛΙΟΣ

Ο Μίχαελ «Μίσα» Γκρούενμπαουμ ζούσε μια ανέμελη παιδική ηλικία, με παιχνίδια και βόλτες στην Πράγα μαζί με τον αγαπημένο του πατέρα. Όλα άλλαξαν όμως όταν οι Ναζί κατέλαβαν την Πράγα και η οικογένεια Γκρούενμπαουμ υποχρεώθηκε να μετακομίσει στο εβραϊκό γκέτο της πόλης. Αργότερα, μετά τη συντριπτική απώλεια του πατέρα του, ο Μίσα, η μητέρα του και η αδελφή του εκτοπίστηκαν στο στρατόπεδο συγκέντρωσης Τερεζίν.

Στο Τερεζίν, ο Μίσα έμενε στον ίδιο θάλαμο με σαράντα ακόμα αγόρια, που έγιναν σαν αδελφια του. Η ζωή στο Τερεζίν είχε μια παράξενη, σουρεαλιστική ισορροπία – υπήρχαν μέρες γεμάτες συντροφικότητα και αγώνες ποδοσφαίρου, και άλλες γεμάτες απίστευτο τρόμο. Ήταν οι μέρες που τα αγόρια περίμεναν να ακούσουν το όνομά τους σε κάθε νέο κατάλογο όσων θα μεταφέρονταν με τα τρένα «προς τα Ανατολικά».

Εκείνα τα τρένα πήγαιναν στο Άουσβιτς. Τη μέρα που το όνομα της οικογένειας Γκρούενμπαουμ εμφανίστηκε στον κατάλογο των υπό μεταφορά αιχμαλώτων, χρειάστηκε ένα θαύμα για να εξασφαλίσει την επιβίωσή της.

Σε αυτή τη συναρπαστική ιστορία ελπίδας και αθωότητας, ο Μάικλ Γκρούενμπαουμ ξεδιπλώνει τις αναμνήσεις του με εκπληκτική αμεσότητα. Η ιστορία του Μάικλ, καθώς και τα πρωτότυπα ντοκουμέντα και οι φωτογραφίες που περιλαμβάνονται στο βιβλίο, αποτελούν μια ουσιαστική συνεισφορά στη λογοτεχνία του Ολοκαυτώματος.

Αυτή η αφήγηση θα βοηθήσει τους νεαρούς αναγνώστες να φανταστούν τον εαυτό τους σ' εκείνη την αδιανόητη κατάσταση και θα τους δείξει πώς παιδιά σαν και τα ίδια κατάφεραν να επιβιώσουν.

M.T. Αντερσον, *New York Times Book Review*

Μια θαυμάσια ιστορία που μας θυμίζει ότι η ανθρωπιά μπορεί να νικήσει τη βαρβαρότητα.

Μάικλ Δουκάκης, πρώην κυβερνήτης της Μασαχουσέτης

- NATIONAL JEWISH BOOK AWARD, ΒΡΑΧΕΙΑ ΛΙΣΤΑ
- PARENT'S CHOICE GOLD MEDAL AWARD
- EURIKA NONFICTION CHILDREN'S BOOK SILVER AWARD

ISBN 978-960-484-530-9

9 789604 845309

Κωδ. μηχ/σης 13.107